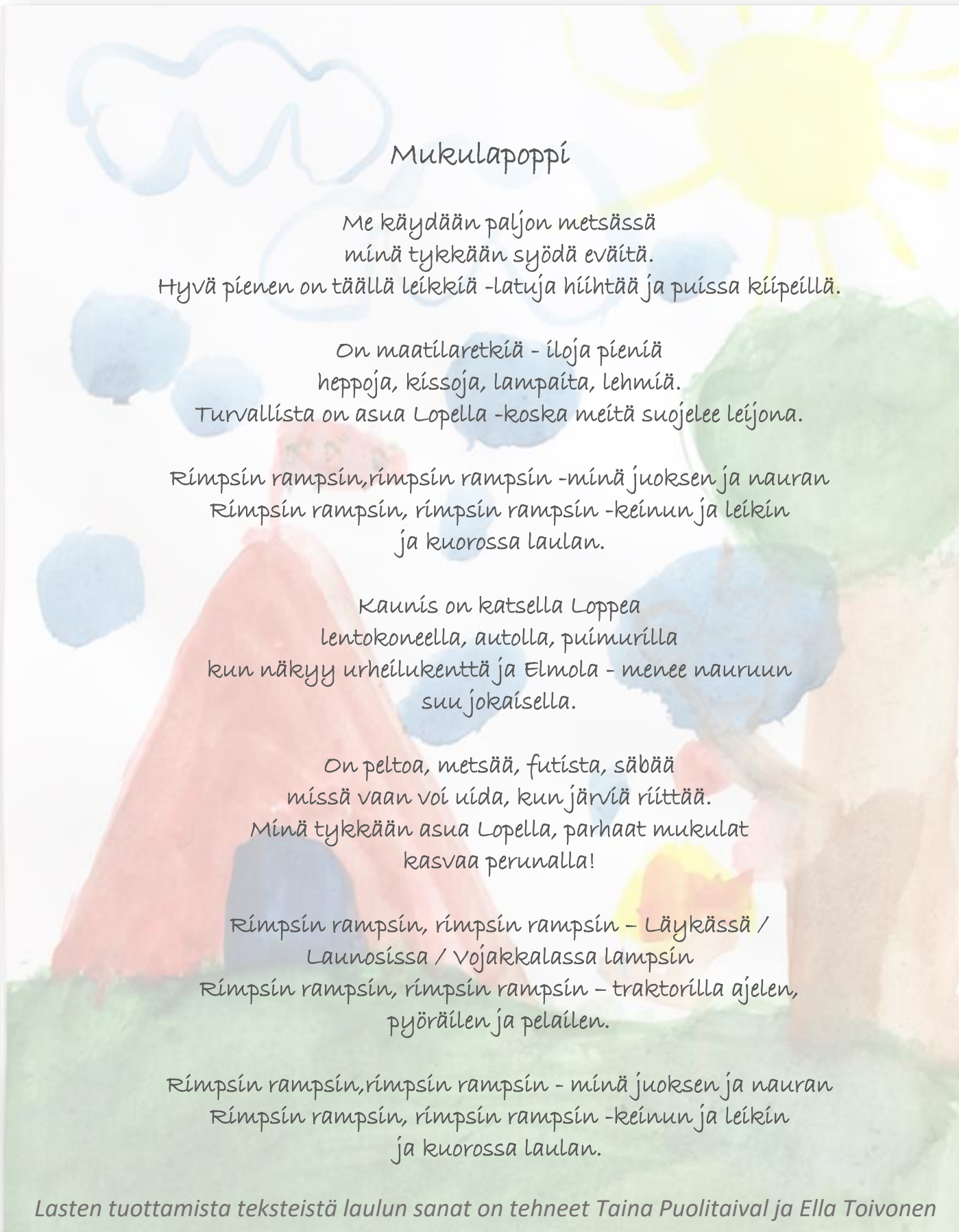

LOPEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Mukulapoppi

Me käydään paljon metsässä
minä tykkään syödä eväitä.
Hyvä pienen on täällä leikkiä -latuja hiihtää ja puissa kiipeillä.

On maatilaretkiä - iloja pieniä
heppoja, kissoja, lampaita, lehmii.
Turvallista on asua Lopella -koska meitä suojelee leijona.

Rimpsin rampsin, rimpsin rampsin -minä juoksen ja nauran
Rimpsin rampsin, rimpsin rampsin -keinun ja leikin
ja kuorossa laulan.

Kaunis on katsella Loppea
lentokoneella, autolla, puimurilla
kun näkyy urheilukenttä ja Elmola - menee nauruun
suu jokaísella.

On peltoa, metsää, futista, säbää
missä vaan voi uida, kun järviä riittää.
Minä tykkään asua Lopella, parhaat mukulat
kasvaa perunalla!

Rimpsin rampsin, rimpsin rampsin - Läkässä /
Launosissa / Vojakelassa lampsin
Rimpsin rampsin, rimpsin rampsin - traktorilla ajelen,
pyöräilen ja pelailen.

Rimpsin rampsin, rimpsin rampsin - minä juoksen ja nauran
Rimpsin rampsin, rimpsin rampsin -keinun ja leikin
ja kuorossa laulan.

Lasten tuottamista teksteistä laulun sanat on tehneet Taina Puolitaival ja Ella Toivonen

Sisällysluettelo

1. VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET JA PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA.....	4
1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus	5
1.2. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	6
1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	8
2. VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET	11
2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	11
2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot.....	16
2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua	19
2.4. Läsnäolopedagogiikka	21
2.5. Arvoperusta	23
2.6. Oppimiskäsitys	24
2.7. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	25
2.8. Laaja-alainen osaaminen.....	27
3. VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAKULTTUURI.....	35
3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.....	37
3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	42
3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.....	44
4. VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN	49
4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys	49
4.2. Pedagoginen dokumentointi	50
4.3. Monipuoliset työtavat.....	53
4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	55
4.5. Oppimisen alueet	58
4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	73
5. LAPSEN TUKI.....	75
5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut	76

5.2.	Yhteistyö tuen aikana.....	78
5.3.	Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	80
5.4.	Lapsen tuen arviointi.....	87
5.5.	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana.....	88
5.6.	Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista.....	90
6.	VAIHTOEHTOISEEN PEDAGOGIIKKAAN JA ERITYISEEN KATSOMUKSEEN PERUSTUVA VARHAISKASVATUS	91
7.	TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN VARHAISKASVATUKSESSA	92
7.1.	Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	92

1. VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET JA PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatustlain perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatustlaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inklusion periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

"Taivasta, oikea kissa, leikkitalo, kakku, aurinko, kukkia, puu"

Opetushallituksen laatimat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 ohjaavat varhaiskasvatuksen järjestämistä Lopen kunnan kunnallisissa päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa sekä yksityisessä perhepäivähoidossa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä. Lopen varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2022 pohjalta lisäten siihen paikallisia painotuksia ja täsmennyksiä.

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on rakennettu niin, että samassa asiakirjassa vuorottelevat Lopen kuntakohtaiset painotukset (keltaisella pohjalla) sekä tekstiä valtakunnallisesta Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista 2022, jotka ovat pääsääntöisesti sijoitettuna ennen kuntakohtaisia täsmennyksiä. Kyseisellä kirjaamistavalla on tavoitteena vahvistaa suunnitelmien kokonaisuuden hahmottamista.

1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti päätettäviä asioita, jotka ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ja varhaiskasvatuksen toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteasiakirjassa tarkoitetaan **varhaiskasvatuksen järjestäjällä** kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoittaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee myös kunnan hankkimaa avointa varhaiskasvatustoimintaa ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä.

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- ✓ varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset
- ✓ esiopetuksen opetussuunnitelma
- ✓ perusopetuksen opetussuunnitelma
- ✓ mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- ✓ lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- ✓ kotoutumissuunnitelma
- ✓ yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen

koulutuksen arviointikeskuksen tuottamia arviointityökaluja. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

Lopen paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman viimeisin päivitysprosessi käynnistyi joulukuussa 2021 jatkuen kesäkuuhun 2022. Varhaiskasvatuksen eri henkilöstöryhmien edustajista muodostettu vasutyöryhmä on koonnut asiakirjan sisällön perustuen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin 2022 sekä kokemuksiin edellisestä 1.8.2019 alkaen käyttöön otetusta Lopen varhaiskasvatussuunnitelmasta. Sisältöä varhaiskasvatussuunnitelmaan ovat tuottaneet vasutyöryhmän lisäksi lapset, huoltajat, koko varhaiskasvatuksen henkilöstö, yhteistyötahot sekä sivistyslautakunnan jäsenet.

Lopella varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu ja hyväksytty suomen kielellä. Varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu kokonaan järjestäjäkohtaisena suunnitelmana.

Lapset ovat osallistuneet keväällä 2022 varhaiskasvatussuunnitelmatyöhön keskusteluiden, dokumentoinnin sekä virtuaaliseen taidenäyttelyyn toteutettujen teosten avulla. Edellisen päivityksen yhteydessä keväällä 2019 lasten ajatuksia on kerätty kaikissa varhaiskasvatusyksiköissä ”hyvästä aikuisesta päiväkodissa tai perhepäivähoidossa”.

Huoltajien osallisuus varhaiskasvatussuunnitelman sisältöön on mahdollistettu maaliskuussa 2022 sähköisen kyselyn avulla. Kyselyssä huoltajilta saatiin tietoa heidän kokemuksistaan varhaiskasvatukseen liittyen, lapsen kehityksen ja oppimisen tukemisesta sekä yhteistyöstä. Huoltajille on toteutettu edellisen päivityksen yhteydessä keväällä 2019 sähköinen kysely kunnan internetsivujen kautta teemoilla ”Hyvä aikuinen päiväkodissa / perhepäivähoidossa” ja ”Unelmien hoitopäivä varhaiskasvatuksessa”. Lisäksi sivistyslautakunnan jäsenet osallistettiin varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan teemalla tulevaisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa.

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelman luonnos on toimitettu kunnallisen sekä yksityisen varhaiskasvatuksen henkilöstölle sekä eri hallinnonalojen edustajille kommentoitavaksi Lopen lasten ja nuorten hyvinvointityöryhmän jäseniä hyödyntäen. Ryhmässä on edustettuna perusopetuksen, sosiaali- ja terveystoimen, nuorisotoimen, liikuntatoimen sekä Lopen seurakunnan henkilöstöä. Lisäksi paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa on huomioitu Lopen kunnassa lapsia ja lapsiperheitä koskevat muut paikallista tasoa koskevat suunnitelmat (mm. Lopen kunnan strategia, Lopen kunnan esiopetussuunnitelma ja perusopetussuunnitelma, lasten ja nuorten seudullinen hyvinvointisuunnitelma) sekä UNICEF lapsiystävällinen kunta - mallin toimintasuunnitelma.

Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen arviointia ja kehittämistä varten on perustettu henkilöstön edustajista koostuva Lopen varhaiskasvatuksen arviointiryhmä (Larvi), joka säännöllisesti arvioi ja kehittää Lopen varhaiskasvatusta mm. hyödyntäen Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) aineistoa.

1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Myös lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen tuki ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen

varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy. Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkehoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.

Lopen varhaiskasvatuksessa käytetään Opetushallituksen laatiman mallin mukaista lapsen varhaiskasvatussuunnitelman (lapsen vasu) asiakirjaa, jota on täydennetty lapsen osallisuuden osiolla sekä ns. Lopen mallin mukaisesti lapsen ja perheen hyvinvoinnin tukemiseen liittyvillä kysymyksillä.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta, kirjaamisesta, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaa päiväkodissa varhaiskasvatuksen opettaja ja perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja. Päiväkodissa hyödynnetään lapsen vasuun liittyen varhaiskasvatuksen lastenhoitajien, varhaiskasvatuksen sosionomien ja erityis- sekä ryhmäavustajien ammatillista osaamista mm. havainnoinnin, pedagogisen dokumentoinnin sekä perheen kanssa tehtävän yhteistyön osalta. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatuksen sosionomi tai varhaiskasvatuksen lapsi- ja perheohjaaja osallistuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman prosessiin. Perhepäivähoidossa olevan lapsen vasuprosessiin osallistuu tarvittaessa esihenkilönä toimiva päiväkodin johtaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Huoltajat saavat lomakkeen tutustuttavaksi ennen keskustelua ja yhdessä heidän kanssaan sovitaan oleelliset lapsen vasuun kirjattavat tavoitteet pedagogiselle toiminnalle kyseiselle toimintavuodelle. Lapsen osallistuminen oman varhaiskasvatussuunnitelman tekemiseen kehitystasolle sopivalla tavalla mietitään yhdessä huoltajien kanssa. Lapsen mielipiteet ja toiveet selvitetään mm. havainnoimalla, dokumentoimalla, keskustelemalla tai haastattelemalla.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan jokaiselle varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle yhteistyössä huoltajien kanssa 2-3 kuukautta varhaiskasvatuksen aloittamisen jälkeen ja suunnitelman toteutumista arvioidaan säännöllisesti pääsääntöisesti kaksi kertaa vuodessa. Esiopetuksessa, täydentävään varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella, laaditaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma osana esiopetuksen oppimissuunnitelmaa. **Suunnitelman perusteella koko henkilöstö toimii johdonmukaisesti ja lapsen yksilölliset tarpeet huomioiden.**

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa korostuu laadinnan prosessimaisuus, jossa oleellista on yhdessä huoltajien kanssa tehtävä pedagogisen toiminnan toteuttamisen ja vaikuttavuuden arviointi. Suunnitelman jatkumon merkitys on tärkeä lapsen siirtyessä toiseen ryhmään, toiseen varhaiskasvatusyksikköön, esiopetukseen tai kouluun. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmat säilytetään lapsiryhmässä lapsen varhaiskasvatuksen ajan. Lapsen vasu siirtyy lapsen mukana opetuksen järjestämistä varten.

Lasten varhaiskasvatussuunnitelmien pohjalta päiväkotiryhmässä laaditaan ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma (ryhmävasu), jossa yksittäisten lasten yksilölliset tarpeet kootaan ryhmän toiminnan yhteisiksi toimintatavoiksi ja periaatteiksi. Tavoitteena on edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista.

Varhaiskasvatuslain (1183/2021) mukaisesti varhaiskasvatuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi ja tuottamiseksi välttämättömät tiedot lapsen huoltajilta, opetustoimen viranomaisilta, sosiaali- ja terveystoimen viranomaisilta, muilta varhaiskasvatus-, sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen tuottajilta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiltä.

Kansallisarkiston määräyksen mukaisesti alkuperäinen lapsen varhaiskasvatussuunnitelma oleellisine liitteineen arkistoidaan pysyvästi kunnassa. Huoltajille luovutetaan pyydettyäessä lapsen vasuista kopiot tarvittavin osin.

Lopella lapsen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuspäällikkö. Päätös perustuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattuihin tietoihin.

2. VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatuslain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Yksityisen palveluntuottajan

järjestäjän ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimitilin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n lapsen oikeuksien sopimus, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inkluusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatuslakia, sosiaalihuoltolakia, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia ja terveydenhuoltolakia sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

” Hattarapupuja, karkkilisko ja sen suklaapatukat, karkkiaurinko, keksejä ja karkkipallot ”

Varhaiskasvatustilain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;**
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;**
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;**
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;**
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;**
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;**
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;**
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;**
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;**
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.**

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säästöjä. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatusta laissa.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1). Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä.

Lopen kunnassa varhaiskasvatus on jaettu kolmeen alueeseen kolmen suurimman taajama-alueen mukaisesti. Jokaisella alueella toimii päiväkotikieli sekä esiopetusta järjestävät ryhmät koulujen yhteydessä. Lisäksi kunnan alueella työskentelee kunnallisia ja yksityisiä perhepäivähoitajia. Lopen kunnassa toimivissa varhaiskasvatusyksiköissä opetuskielenä on suomen kieli.

Huoltajilla on Lopen kunnassa oikeus valita lapselleen tarpeitaan vastaavasti varhaiskasvatukseen osallistuminen. Lopella on kunnallisessa varhaiskasvatuksessa käytössä tuntiperusteinen malli, jonka mukaisesti huoltajat voivat valita vaihtoehtoista sopivimman.

Varhaiskasvatuspäällikkö vastaa kunnan varhaiskasvatuksesta, sen ohjauksesta ja neuvonnasta, yksityisen varhaiskasvatuksen valvonnasta sekä lastenhoidon tuista.

Päiväkodin johtajat vastaavat oman alueensa osalta varhaiskasvatuksen pedagogisiin, henkilöstöön, talouteen ja hallintoon liittyvistä ratkaisuista. Lopen kunnassa toimii kaksi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa sekä varhaiskasvatuksen lapsi- ja perheohjaaja. Henkilöstön kelpoisuuksien osalta toimitaan varhaiskasvatuslain (1183/2021) mukaisesti huomioiden siirtymäsäännökset.

Lopen varhaiskasvatuksessa huomioidaan työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset sekä kehitetään jatkuvasti toimintamalleja ja -tapoja.

Henkilöstölle on laadittu velvoittavat ohjeistukset henkilötietojen käsittelyyn ja tietosuojaan liittyen.

Varhaiskasvatuksen esihenkilöt ja henkilöstö tekevät Lopella säännöllistä yhteistyötä kunnan opetuksesta, liikunnasta, kulttuurista, kirjastotoiminnasta, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta sekä muusta terveydenhuollosta vastaavien tahojen kanssa. Lisäksi Lopen seurakunnan kanssa toimitaan yhteistyössä katsomuskasvatuksen toteuttamisen ja toimintamallien kehittämisen osalta.

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin kehittämistä edistetään Lopella mm. lasten ja nuorten hyvinvointityöryhmän työskentelyn avulla.

2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuslaissa määritellään, mitkä kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Myös tuen antamisen mahdollisuudet vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuodoittain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan varhaiskasvatuspalveluihin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoitus- ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja.

Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatuslain tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän.

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Lopen kunnassa varhaiskasvatusta toteutetaan päiväkodeissa, esiopetusryhmissä täydentävänä varhaiskasvatuksena sekä kunnallisessa ja yksityisessä perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatustalveluiden ohjauksesta ja neuvonnasta vastaavat varhaiskasvatuspäällikkö sekä päiväkodin johtajat.

Päiväkodit

Päiväkodeissa varhaiskasvatusta toteutetaan tiimeissä, joissa työskentelee varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen sosionomeja, varhaiskasvatuksen lastenhoitajia sekä lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti erityisavustaja tai ryhmäavustaja. Lopella kunnalliset päiväkodit sijaitsevat suuremmilla taajama-alueilla: kirkonkylällä, Launosissa ja Läyliäisissä.

Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät muodostetaan esim. lasten ikä, sisarusuhteet tai tuen tarve huomioiden. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa otetaan huomioon henkilöstön mitoittukseen ja ryhmien enimmäiskokoon liittyvät säännökset. Lopen kunnan päiväkodeissa on toiminnasta vastaavat johtajat.

Vuorohoito

Vuorohoitoa järjestetään huoltajien työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi lapsille, joiden hoidon tarve on iltaisin, viikonloppuisin tai öisin. Vuorohoidon järjestämiseen on Lopen kunnassa määritelty perusteet vuorohoidolle. Vuorohoitoa järjestetään Launosten alueen päiväkodissa.

Perhepäivähoito

Lopella toimii sekä kunnallista että yksityistä perhepäivähoitoa. Perhepäivähoito on pienryhmässä toteutuvaa varhaiskasvatusta hoitajan kodissa. Lapsiryhmän koko voi olla korkeintaan neljä alle kouluikäistä lasta hoitajan omat lapset mukaan lukien. Lisäksi ryhmään voi kuulua yksi osapäiväinen esiopetusikäinen lapsi tai koululainen. Kunnallisen perhepäivähoitajan osalta varahoito lapsille järjestetään päiväkodissa. Oppimisympäristö on kodinomainen, luonto on lähellä ja sitä hyödynnetään varhaiskasvatuksen toteuttamisessa. Perhepäivähoitajat tekevät mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä muiden perhepäivähoitajien sekä varhaiskasvatusyksiköiden kanssa.

Esiopetusikäisen lapsen täydentävä varhaiskasvatus

Esiopetusikäisillä lapsilla on oikeus maksuttomaan esiopetukseen 700 tuntia lukuvuodessa. Lopella esiopetus toteutuu koulupäivien kanssa yhdenmukaisesti viitenä päivänä viikossa pääsääntöisesti klo 9 - 13 välillä. Esiopetusikäisellä lapsella on mahdollisuus osallistua esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen päiväkotien yhteydessä sijaitsevassa esiopetuspaikassa tai perhepäivähoidossa.

Lastenhoidon tuet

Lopella tuetaan perheen mahdollisuutta valita yksityisen varhaiskasvatuksen tuottaja, jolloin perheet voivat saada lakisääteisen yksityisen hoidon tuen lisäksi yksityisen hoidon kuntalisää. Valitessaan alle 3-vuotiaan lapsen osalta kotihoidon perheet voivat saada kotihoidontuen kuntakohtaista Loppi-lisää.

2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltaja ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

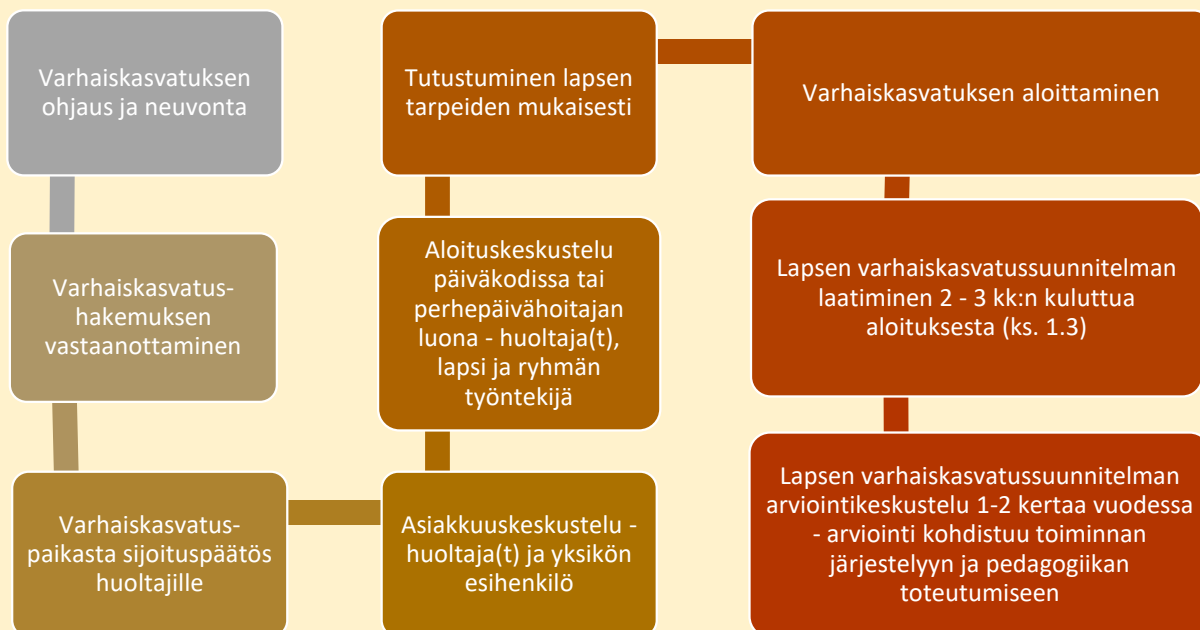
Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntea jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.

Lopen kunnan varhaiskasvatuksessa toteutetaan yhdenmukaisesti lapsen varhaiskasvatuksen aloitukseen liittyviä toimintamalleja.

Kuvio 1. Lapsen aloituksen polku Lopen kunnan varhaiskasvatuksessa

Päiväkodin johtaja käy lapsen huoltajien kanssa ennen varhaiskasvatuksen aloitusta asiakkuuskeskustelun. Asiakkuuskeskustelun tavoitteet ovat seuraavat:

1. Uusien asiakasperheiden kohtaaminen
2. Varhaiskasvatuslain mukainen neuvonta ja ohjaus varhaiskasvatuksen järjestelyyn liittyvistä tekijöistä sekä huoltajien kysymyksiin vastaaminen
3. Luoda pohja huoltajien ja päiväkodin johtajan väliselle vuorovaikutussuhteelle

Pääsääntöisesti ennen varhaiskasvatuksen aloittamista lapsen tulevan ryhmän työntekijä käy lapsen ja huoltajien kanssa aloituskeskustelun, jonka tavoitteet ovat seuraavat:

1. Tutustua lapseen ja huoltajiin
2. Kuulla lasta ja edistää lapsen turvallista varhaiskasvatuksen alkua
3. Kuulla huoltajien odotuksia varhaiskasvatuksesta sekä heidän näkemyksiään kasvatuksesta
4. Luoda pohja huoltajien ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden väliselle suhteelle ja kasvatusyhteistyölle

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatusmuodosta toiseen, varhaiskasvatuksen aikana toiseen ryhmään tai esiopetukseen, käydään tiedonsiirtoon liittyvä keskustelu uuden ja vanhan ryhmän henkilöstön sekä huoltajien kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja muut asiakirjat siirtyvät uuteen ryhmään. Tarvittaessa keskusteluun osallistuu varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja/tai varhaiskasvatuksen lapsi- ja perheohjaaja.

Lapsen siirtyessä toisen varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaan, vanhan ryhmän varhaiskasvatuksen opettajalla tai perhepäivähoitajalla on velvollisuus siirtää välttämättömät varhaiskasvatuksen järjestämiseen ja tuottamiseen liittyvät tiedot tulevalle varhaiskasvatuksen järjestäjälle. Tietojen siirrosta keskustellaan huoltajien kanssa ja tarvittaessa sovitaan tiedonsiirtoon liittyvä tapaaminen.

Lopen varhaiskasvatuksessa laaditaan vuosittain yksikkökohtainen suunnitelma tulevien esioppilaiden siirtymävaiheen toteuttamisesta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen.

2.4. Läsäolopedagogiikka

Lopen varhaiskasvatuksessa kantavana ajatuksena ja voimavarana on läsnäolopedagogiikka.

Läsäolopedagogiikalla tarkoitetaan ensisijaisesti aitoa lapsen ja huoltajan kuulemistä ja kohtaamista. Läsäololla tarkoitetaan pysähtymistä ja tarttumista juuri siihen hetkeen, jonka lapsi sillä hetkellä tarvitsee. Läsäolopedagogiikan toteuttaminen tarkoittaa Lopella laadukasta pedagogista suunnittelua, toimintaa, arviointia ja kehittämistä.

"Hyvä aikuinen huomaa lapsen ja kohtaa hänet aidosti ja ymmärtäväisesti. Hyvä aikuinen on empaattinen. Hyvä aikuinen kohtelee lapsia tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti. Hyvä aikuinen on huumorintajuinen ja osaa hassutella lasten kanssa."

Huoltajan vastaus kyselyyn hyvästä aikuisesta päiväkodissa tai perhepäivähoidossa, 2019

Läsnäolopedagogiikan huoneentaulu

- ✓ Lapsen arvostaminen omana itsenään
"Olet tärkeä - sinulla on vahvuuksia"
- ✓ Myönteinen, kannustava ja välittävä vuorovaikutus
aikuisen ja lapsen välillä sekä aikuisten välillä
- ✓ Aikuisen läheisyys, lohtu ja turva lapselle
- ✓ Sensitiivinen kohtaaminen varmistaa lasten aloitteiden
havaitsemisen ja niihin vastaamisen - lapsen tasolle asettuminen,
välittävä katse, kiireettömyys, lämmin äänensävy, aito kuunteleminen
ja kiinnostuksen osoittaminen sekä aikuisen todellinen läsnäolo lapsen
kanssa ovat sensitiivisen kohtaamisen perusteita
- ✓ Jokaisen lapsen tarpeiden ja tuen huomioiminen
tasapuolisesti suunnitelmallisen havainnoinnin avulla
- ✓ Aikuisen kyky heittäytyä, innostua ja sitoutua
- ✓ Pedagogiset ja inklusiiviset ratkaisut toiminnan suunnittelussa ja
toteutuksessa (mm. pienryhmätoiminta ja leikkien rikastuttaminen)
- ✓ Pienikin kohtaaminen arjessa on lapselle arvokas

2.5. Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

”Luotettavuus, turvallisuus ja luonnonläheisyys.”

”Turvallinen ja yksilöllä kunnioittava lämmin ympäristö.”

Huoltajien vastauksia kyselyyn varhaiskasvatuksessa arvostetavista asioista, 2022

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävä ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkemysiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunteita ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Lopen kunnan strategian mukaisesti Lopen kunnan arvot ovat **avoimuus, yhteistyö ja vastuullisuus**.

Lopen varhaiskasvatuksessa suhtaudutaan kunnioittavasti ja arvostavasti kaikkiin lapsiin ja perheisiin. Lapsi kohdataan tasa-arvoisesti huomioiden perheiden monimuotoisuus. Lopella toteutetaan terveellistä ja kestävä elämäntapaa varhaiskasvatuksessa mm. hyödyntämällä luontoa ja lähiympäristöä.

2.6. Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoidessa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa

oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Lopen varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana on lapsi aktiivisena toimijana.

Hyvän oppimisen ja myönteisen oppimisasenteen perustana ovat henkilöstön varmistama psyykkisesti, fyysisesti sekä sosiaalisesti turvallinen oppimisympäristö. Henkilöstön sitoutuminen kasvatukseen ja oppimistapahtumaan näkyy herkkyytenä lapsen tunteille ja emotionaaliselle hyvinvoinnille. Lapsi saa tilaisuuksia harjoitella taitojaan kehitystasonsa mukaisesti.

Lapsen osallisuus ja vahvuudet huomioidaan laajasti toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Lasta kuunnellaan ja lapsella on mahdollisuuksia tehdä aloitteita, valita toimintojaan, tutkia, tehdä johtopäätöksiä ja ilmaista ajatuksiaan. Lapselle jätetään myös tilaa olla osallistumatta toimintaan oman persoonansa ja vireystilansa mukaisesti.

2.7. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatukseen ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstön on yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatukseen, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella

käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämisessä. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.8) ja pedagogiselle toiminnalle (luku 4), ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

Läsnäolopedagogiikan mukaisesti varmistetaan, että kiireettömässä ja turvallisessa ilmapiirissä lapsi kokee iloa ja toimimisen vapautta sekä iloitsee yhdessäolosta lasten ja aikuisten kanssa. Lapsi voi hyvin, kun hänet kohdataan yksilöllisten tarpeiden, persoonallisuuden ja perhekulttuurinsa mukaisesti.

Pysyvät ja turvalliset ihmissuhteet edistävät lapsen hyvinvointia. Lapsen vertaissuhteita arvostetaan ja lapsi tuntee kuuluvansa ryhmään. Hyvinvoivalla lapsella on hyvät kasvun, oppimisen ja kehittymisen edellytykset. Lapsi on kiinnostunut ympäristöstään ja hän voi suunnata energiansa leikkiin, oppimiseen ja arjen toimiin kehitystasonsa mukaisesti henkilöstön tuella.

Kaikissa varhaiskasvatuksen arjen tilanteissa ovat läsnä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon ulottuvuudet. Henkilöstön tehtävä on tiedostaa ja huolehtia siitä, että nämä ulottuvuudet tuodaan lapsen päivän eri vaiheisiin. Aikuinen luo omalla toiminnallaan lämpimän vuorovaikutuksen ilmapiirin sekä toimii esimerkkinä lapsille.

2.8. Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin.

”Paljon monipuolista toimintaa, ulkoilua, kädentaitoa ja liikuntaa leikin ohella.”

Huoltajan vastaus kyselyyn
varhaiskasvatuksessa arvostettavista
asioista, 2022

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelulle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja

opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyYTEEN ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

Lopen näkökulma

Luonnon mahdollisuudet

Luonnossa tehdään ja harjoitellaan asioita monipuolisessa oppimisympäristössä. Ajattelu ja oppiminen tapahtuvat mm. leikin myötä sekä tutkimalla, tarkkailemalla, yhdessä tekemällä ja ihmettelemällä.

Lapsen mielenkiinto lähtökohtana

Lasten mielenkiinnon kohteet toimivat sytykkeinä erilaiselle tutkimiselle ja oppimiselle. Yhdessä voidaan tutkia ja tutustua ilmiöihin. Kun lapsi saa itselleen myönteisiä kokemuksia oppijana, hänen itsetuntonsa vahvistuu, vastuullisuus kasvaa ja hän luottaa paremmin omiin kykyihinsä.

Vuorovaikutus ja ympäristö

4-vuotias lapsi oli käynyt hammaslääkärissä. Hän kertoi ainoastaan, että ensin jännitti, mutta ei sattunut. Myöhemmin hän halusi leikkiä hammaslääkärinä. Aikuinen vei kolme lasta (nukkea) hänelle potilaaksi. Lapsi rauhoitteli "lapsia" ja aloitti työnsä. Ensin huuhdeltiin suu vesisuihkulla, sitten koputeltiin hampaita pienellä lusikalla, käytti hän myös "lentokoneporaa", joka ei yhtään sattunut. Aikuinen kyseli samalla mitä lapsille tehdään ja pelkääkö lapset. Lapsi hoiti "potilaidensa" hampaat vuorotellen ja muut jonottivat penkillä. Näin käytiin läpi hänen oma hammaslääkärikäyntinsä. Samalla keskusteltiin myös pelosta ja jännittämisestä. Mietittiin mikä niihin voi auttaa ja mistä ne johtuvat.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Lopen näkökulma

Myönteinen suhtautuminen toisiin ihmisiin, kulttuureihin sekä ympäristön monimuotoisuuteen antaa lapsille mallin suvaitsevaisuudesta ja toisten ihmisten kunnioittamisesta sekä tasa-arvoisesta huomioimisesta. Yhdessä toimien, keskustellen ja tietoa etsien tutustutaan toisiin ihmisiin, kulttuureihin, katsomuksiin, kieliin ja tapoihin.

"Oltaisiin ihan hiljaa ja juteltaisiin. Ei olis kiirettä minnekään."

Lapsen ajatuksia
unelmien
hoitopäivästä, 2019

Vuorovaikutuksen merkityksellisyys

Lasten kanssa harjoitellaan vuorovaikutustaitoja. Keskusteluiden kautta lapsi oppii kysymään, kyseenalaistamaan ja tekemään kompromisseja. Lapsia rohkaistaan kertomaan oma mielipiteensä sekä ilmaisemaan itseään. Jokaisen mielipidettä arvostetaan ja jokainen mielipide on arvokas. Vuorovaikutuksessa kehittyvät lasten sosiaaliset taidot ja he oppivat ratkaisemaan ristiriitoja rakentavalla tavalla.

Luonto oppimisympäristönä

Luonto oppimisympäristönä mahdollistaa sosiaalisen osallisuuden, vuorovaikutuksen kehittymisen sekä intensiivisen läsnäolon. Luonnossa tehdään yhdessä ja autetaan toinen toisiaan. Lapset pääsevät vapaasti, oman tarpeensa mukaisesti ilmaisemaan itseään - luonnosta löytyy tilaa. Toiminta luonnossa rikastuttaa lasten mielikuvitusta.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Lopen näkökulma

Yhdessä harjoitellen

Selkeiden rajojen ja raamien sisällä lapsella on vapaus toimia ja tehdä valintoja. Annetaan lapselle aikaa ja mahdollistetaan itsenäinen toiminta arjen eri tilanteissa (mm. ruokailu- ja pukemistilanteet). Taitojen harjoittelu etenee asteittain aikuisen tuella ja kannustuksella. Tarjotaan riittävästi haasteita lapsen tarpeiden mukaisesti oppimisen edistämiseksi.

Tunne- ja turvataidot

Tunne- ja turvataitojen tavoitteena on tarjota lapsille taitoa ja valmiuksia toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Jokaisen lapsen on hyödyllistä oppia tunnistamaan uhka- ja vaaratilanteita sekä osata suojella itseään esimerkiksi kiusaamistilanteissa. Vastuu lapsen turvallisuudesta on huoltajilla ja lasten kanssa työskentelevillä aikuisilla. Omat tunteet, niiden tunnistaminen ja ilmaiseminen, sekä omien vuorovaikutustaitojen kehittäminen vahvistuvat tunne- ja turvataitokasvatuksessa. Itsesäätelyä ja tunnetaitoja opetellaan ja harjoitellaan niin yksittäisen lapsen kuin lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti.

"Tunnetaitokasvatusta ja positiivista pedagogiikkaa ja ratkaisukeskeisyyttä. Näillä pääsee aika pitkällä. Se, että aikuinen näyttää mallia ja sanoittaa sekä kohtaa lapsen. Toivottavasti varhaiskasvatuksessa ei ole kiirettä."

Sivistyslautakunnan jäsenen vastaus
kyselyyn tulevaisuuden
pedagogiikasta varhaiskasvatuksessa,
2022

Lopen kunnan varhaiskasvatuksessa toteutetaan lapsen tasoisesti turvataitokasvatusta pienryhmissä. Toteuttamisen tueksi on laadittu vuosikello sekä oheismateriaalia, jota voidaan hyödyntää tunne- ja turvataitokasvatuksessa.

Turvallinen liikkuminen

Lasten kanssa harjoitellaan aikuisen tuella vastuullista ja turvallista liikkumista lähiympäristössä ja liikenteessä eri vuodenaikoina.

Kestävän elämäntavan harjoittelu

Lasten kanssa opetellaan kunnioittamaan luontoa. Lasten kanssa tutustutaan ja harjoitellaan kestävästä elämäntavasta osana varhaiskasvatuksen arkea.

Monilukutaito

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitys, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Lopen näkökulma

Monilukutaito on kykyä suhtautua ympäristöön uteliaan avoimesti ja kriittisesti.

Aikuinen innostaa ja ohjaa lasta tutkimaan turvallisesti ja käyttämään vastuullisesti erilaisia viestinnän välineitä ja muotoja.

Monilukutaitoa opetellaan mm. kirjojen, kuuntelun, kuvien, merkkien, vuorovaikutuksen, lasten kulttuurin, median ja pelien avulla.

Median parissa toimiminen on suunnitelmallista, tavoitteellista ja pedagogisesti perusteltua. Lisäksi harjoitellaan yhdessä teknologian hyödyntämistä sekä monilukutaitoa.

Digitaalinen osaaminen

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

Lopen näkökulma

Digitaalista osaamista vahvistetaan ja kehitetään Lopen varhaiskasvatuksessa suunnitelmallisesti.

Aikuisten positiivinen suhtautuminen digitaalisuuteen auttaa lasta ymmärtämään ja oppimaan sekä sopeutumaan digimaailmaan leikin kautta. Nykyajan lapset edustavat aikaa, jolloin digitaaliset välineet ovat osa heidän elämäänsä.

Digitaalista dokumentointia hyödynnetään monipuolisesti varhaiskasvatuksen arjessa. Lapsi on osallisena digitaalisessa dokumentoinnissa esimerkiksi kuvaamalla tai videoimalla itselleen merkityksellisiä leikkejä tai tapahtumia. Dokumentoitua materiaalia tutkitaan yhdessä ja niitä voidaan esitellä huoltajille.

Henkilöstö tukee lasta tutkimaan turvallisesti ja käyttämään vastuullisesti erilaisia digitaalisten ympäristöjen välineitä ja muotoja. Yhdessä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa lapsi harjoittelee digitaalisuuteen liittyviä sääntöjä.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella

on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Lopen näkökulma

Osallistuminen ja vaikuttaminen ovat tapoja ajatella ja toimia. Niiden pohjana on havainnointi sekä lapsen että lapsiryhmän tuntemus. Läsnäolopedagogiikka antaa mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Huomioidaan tarvittaessa lapsen oikeus olla osallistumatta.

Käytännön toteutusta

Osallistumisen, vaikuttamisen sekä lapsen kuulemisen konkreettisia käytössä olevia toimintatapoja ovat mm.

- lasten tiimit
- ns. salikokoukset
- leikin ja kaverien valinnan menetelmät
- toimintavälineiden saatavilla oleminen
- äänestykset
- toivekirjojen huomiointi
- lapsen omatoiminen ruoan annostelu
- lapsen näkökulmasta mielekkään lepo hetken järjestäminen
- lapsen kanssa hänen omasta varhaiskasvatussuunnitelmastaan keskustelu

Yhdessä harjoittelua

Luonnossa toteutetaan demokratian periaatteiden harjoittelua – kaikki esittävät ehdotuksen, jota kokeillaan ja kehitetään.

”Laitetaan nämä kepit majan seinäksi tähän näin” – kaikki ovat samaa mieltä, mutta toteutuksen aikana huomataan, että suunnitelma ei toimi. ”Ei, ei tää pysy pystyssä, mitä nyt tehdään?” Taas pohditaan ja yritetään.

Harjoitellaan ryhmässä toimimista, yhteistä ongelmanratkaisua ja yhdessä onnistumista!

3. VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAKULTTUURI

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita

tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

Lopen varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa vahvuutena ovat osallisuuden ja oppimisen mahdollistaminen kaikkien lasten osalta tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti, oppimisympäristöjen aktiivinen arviointi ja kehittäminen lapsille sopiviksi, laadukas varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen erityisopetuksen vahva tuki arjessa sekä monialaisen yhteistyön tekeminen.

Inklusiivista toimintakulttuuria, lasten osallisuuden monimuotoisuutta sekä inklusiivisen varhaiskasvatuksen tietoisuutta tulee jatkossa edelleen vahvistaa.

Kuvio 2: Lopen kunnan varhaiskasvatuksen inklusiiviset periaatteet

3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyyteen sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

*”Läsnäoloa, hyväksyntää,
myönteistä ilmapiiriä,
ystävällisyyttä, sitä että
kaikki otetaan mukaan.”*

Huoltajan vastaus kyselyyn
varhaiskasvatuksessa
arvostettavista asioista,
2022

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikki-aloitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertais-suhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

"Toivon, että päivässä olisi tilaa ja aikaa ns. omalle toiminnalle. Toivon myös, että lasten toivomuksia yhteisestä toiminnasta toteutetaan mahdollisuuksien mukaan ja näin onkin jo nyt."

Huoltajan vastaus kyselyyn
lapsen vaikuttamisesta omaan
varhaiskasvatuspäiväänsä, 2022

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhden riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa.

Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

”Lasta pystytään huomioimaan hänen tarpeiden ja kehitystason mukaisesti koko päivän.”

Huoltajan vastaus kyselyyn
varhaiskasvatuksessa
arvostettavista asioista, 2022

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on

oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lastensosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

Lopen varhaiskasvatuksessa toiminnan lähtökohtana on lapsen etu. Aikuinen kunnioittaa ja arvostaa lasta ainutlaatuisena persoonallisuutena. Aikuinen tuntee lapsen yksilönä sekä erilaisten ryhmien jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö hyödyntää tietoa lapsen kehityksestä ohjaten lapsen kasvua parhaalla mahdollisella tavalla. Aikuinen tunnistaa lapsen yksilölliset tarpeet huolehtien siitä, että ryhmässä on hyväksyvä ja toiset huomioonottava ilmapiiri. Henkilöstö ohjaa lapsia myönteiseen vuorovaikutukseen ja leikkiin toisten lasten kanssa. Leikki luo puitteet monipuoliselle oppimiselle arjessa.

Osallisuus merkitsee kaikkien lasten mahdollisuuksia olla mukana vertaisryhmän toiminnassa, saada äänensä kuuluville ja vaikuttaa toimintaan sekä toimintaympäristöön. Lopen varhaiskasvatuksessa lapsi osallistuu toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin (mm. haastatteluilla, lasten kokousten avulla ja äänestyksissä). Luvussa 2.6. kuvataan osallisuutta tarkemmin oppimiskäsitykseen liittyen.

”Lapsen elinympäristö ja hänelle tärkeät ihmiset antavat esimerkillään ja lapsen kohtaamisessa kuvan siitä, rakentuuko tulevaisuudenkuva myönteiseksi. Aikuisten (kaikkien asemasta riippumatta) on kohtaamisessa arvostettava toinen toistaan ja tunneilmapiiri yhteisössä ilmaisee todellisen onnistumisen tässä. Ystävällinen arvostava kohtaaminen kaikissa asioissa - myös kehittämiskohteiden ilmaisussa. Myönteinen ajattelu perustana.”

Sivistyslautakunnan jäsenen vastaus
kyselyyn tulevaisuuden
pedagogiikasta varhaiskasvatuksessa,
2022

Lopen kunnassa toteutetaan UNICEF Lapsiystävällinen kunta - mallia mm. lasten osallisuuden vahvistamiseksi.

Huoltajille tarjotaan mahdollisuus osallistua lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseen erilaisin menetelmin (mm. vanhempainillat, asiakaskokemus- ja mielipidekyselyt, juhlat ja tapahtumat sekä vanhempaintoimikunnan toiminta).

Lopen kunnan varhaiskasvatussyksiköissä on käytössä turvallisuuskansio, jonka käyttöön henkilökunta on perehdytetty. Turvallisuus ja hyvinvointi huomioidaan kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmassa, johon sisältyvät kiusaamiseen puuttumisen keinot ja seuranta. Päiväkotiryhmien osalta kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma sisällytetään ryhmäkohtaisiin varhaiskasvatussuunnitelmiin. Perhepäivähoitajilla kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma on osa turvallisuussuunnitelmaa tai omavalvontasuunnitelmaa.

Kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään puututaan ryhmäkohtaisten kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmien mukaan. Suunnitelmien toteutumista seurataan ja arvioidaan arjessa säännöllisesti.

Lopen varhaiskasvatuksessa toimintakulttuurin kehittäminen ja arviointi on säännöllistä. Arviointi perustuu tavoitteiden toteutumisen seurantaan. Arvioinnin menetelminä käytetään mm. lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa, ryhmäkohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa, arviointityöryhmän valmistelemia toimintakulttuuriin liittyviä arviointeja sekä lasten ja heidän huoltajiensa kokemuksia ja mielipiteitä.

Toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet Lopen varhaiskasvatuksessa:

läsnäolopedagogiikan
ylläpitäminen ja
vahvistaminen

osallisuuden vahvistaminen

oppiva yhteisö, arviointi ja
kehittäminen mukana
arjessa, kehittämishaluinen
toimintakulttuuri

henkilöstön osaamisen
vahvistaminen

Kuvio 3: Toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet

3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä.

Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Lopen varhaiskasvatuksessa suunnittelemme ja muokkaamme oppimisympäristöä yhdessä lasten kanssa kuunnellen lasten toiveita ja havainnoimalla heidän toimintaansa. Pienryhmätoiminnan avulla mahdollistetaan lapsen aito kohtaaminen sekä aikuisen fyysinen ja psyykkinen läsnäolo. Näin luodaan turvallinen ilmapiiri, jossa jokainen voi toteuttaa itseään leikin ja toiminnan kautta. Oppimisympäristön avulla tuetaan lapsen mielenkiinnon ja innostuksen kohteita.

Lopella tavoitellaan varhaiskasvatuksessa esteettömyyttä, jolla mahdollistetaan kaikille lapsille oppimisympäristön hyödyntäminen. Esteettömyys on turvallisuutta, laatua ja yhdenvertaisuutta huomioiden lapsi kokonaisuutena.

Lopen varhaiskasvatuksessa oppimisympäristönä hyödynnetään rakennetun ympäristön lisäksi rikasta ja monipuolista luontoa. Luonnossa koetaan liikunta- ja luontoelämyksiä sekä opitaan vuoden kiertokulkuun liittyviä asioita. Lisäksi toiminnassa huomioidaan ja hyödynnetään paikallinen kulttuuriympäristö.

Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla.

Oppimisympäristöä ja sen toimivuutta arvioidaan havainnoimalla ja dokumentoimalla lapsia ja lapsiryhmän toimintaa. Lopen varhaiskasvatuksen arviointityöryhmän toiminnassa hyödynnetään Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset - asiakirjan indikaattoreita ja niiden perusteella edelleen laadittavia kriteerejä myös oppimisympäristön arvioinnissa.

3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajan kanssa korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

”Hyvällä aikuisella pitää olla pää olkapäiden yläpuolella.”

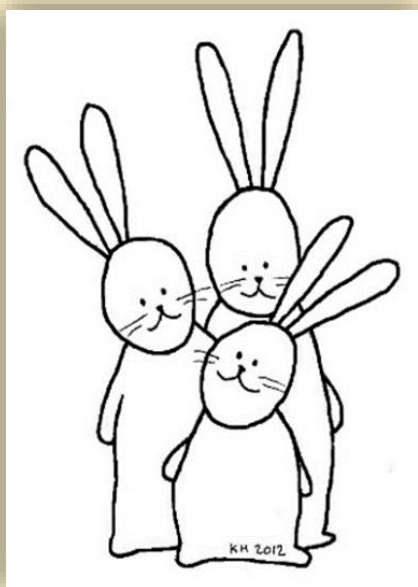
Lapsen ajatuksia hyvästä aikuisesta päiväkodissa tai perhepäivähoidossa, 2019

Lopen näkökulma

Lopen varhaiskasvatuksessa henkilöstön ja huoltajien välinen yhteistyö on tietoista sitoutumista yhteiseen toimintaan lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Hyvässä yhteistyössä yhdistyvät huoltajien tietämys omasta lapsestaan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön ammatin tuoma tieto lapsen kehityksestä.

Yhteistyön tavoitteena on tukea ja edistää lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen henkilöstö tukee huoltajia heidän kasvatustyössään. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen yhteydessä käydään keskustelua Lopen mallin mukaisesti huoltajien kanssa lapsen ja perheen hyvinvoinnin tukemiseksi.

Varhaiskasvatuksen lapsi- ja perheohjaaja toimii varhaiskasvatuksen henkilöstön tukena etenkin lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukemisen ja vahvistamisen alueilla.

Päivittäiset kohtaamiset oman lapsen asioihin liittyen mahdollistavat arkisten asioiden läpikäymisen sekä huoltajien ajatusten huomioimisen. Muita osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia ovat vanhempainillat ja muut tapahtumat, kyselyt huoltajille ja lapsille sekä mahdollinen vanhempainneuvoston toiminta. Varhaiskasvatuksen toimintaa tehdään näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin keinoin mm. ryhmäkohtaisen tiedottamisen sekä sosiaalisen median avulla.

”Yhteistyö kodin kanssa on tärkeää, joskus me vanhemmatkin kaipaamme ohjaamista.”

”Hyvä aikuinen mahdollistaa lapselle positiivisen, turvallisen, kannustavan ja virikkeellisen ympäristön ja luo lapselle tunteen, että hän on hyväksytty ja arvokas juuri sellaisena kuin on.”

”Äitinä minulla on tunne, että meillä on välittömät, avoimet ja keskustelevat välit nyt jo lapsen ryhmän hoitajien kanssa, sen haluan säilyttää jatkossakin, ihania ihmisiä, lapsista aidosti välittäviä <3”

Huoltajien vastauksia kyselyihin yhteistyöstä, 2019 ja 2022

Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet. Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus ja siivouspalvelut.

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaisesta tunnistamisesta monialaisessa yhteistyössä.

"Talventörröttäjät"

Lopen näkökulma

Lopen varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä eri tahojen kanssa lasten laadukkaan, monipuolisen ja turvallisen arjen varmistamiseksi varhaiskasvatuksen palveluissa.

Tavoitteena on monialaisen yhteistyön vahvistaminen ja kehittäminen yhteistyökäytänteitä kehittämällä ja säännöllisesti päivittämällä. Lopella keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat mm. lastenneuvolat, terapeutit, lapsiperheiden sosiaalipalvelut sekä

perusopetus. Varhaiskasvatuksen lapsi- ja perheohjaaja tarjoaa ennaltaehkäisevää matalan kynnyksen ohjausta alle kouluikäisille lapsille ja heidän perheilleen sekä tekee tarvittavin osin yhteistyötä monialaisesti.

Lastenneuvolat

Varhaiskasvatuksessa ja lastenneuvolan käytössä oleva toimintamalli on laadittu yhteistyössä Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymän terveyden edistämisen yksikön sekä alueen kuntien kanssa. Tiedonsiirrolla varmistetaan, että kaikilla osapuolilla on sama yhdessä kirjattu tieto käytettävissään lapsen parhaaksi.

Toimintamallin mukaisesti varhaiskasvatuksessa annetaan tiedonsiirtolomake huoltajille täytettäväksi lähellä lapsen syntymäpäivää. Varhaiskasvatuksen näkemys lapsesta kirjataan niiden havaintojen perusteella, joita lapsen toiminnasta on varhaiskasvatuksen arjessa tehty. Varhaiskasvatuksen henkilöstö ja huoltajat keskustelevat tekemistään havainnoista ennen neuvolan ikäkausitarkastusta.

Varhaiskasvatuksessa kutsutaan tarvittaessa koolle monialainen asiantuntijaryhmä verkostopalaveriin pohtimaan yhdessä huoltajien kanssa lapsen hyvinvointiin liittyviä tarpeita ja toimintatapoja. Lastenneuvolan terveydenhoitaja ja tarvittaessa lastenneuvolan psykologi sekä muita yhteistyötahoja osallistuu verkostopalaveriin.

Terapeutit

Lopen varhaiskasvatuksessa tehdään lapsen tarpeiden mukaisesti säännöllistä yhteistyötä mm. puhe-, toiminta- ja fysioterapeuttien kanssa. Terapeuttien työskentely lasten kanssa on osa varhaiskasvatuksen arkea, johon sisältyy myös asiantuntijuuden jakaminen sekä konsultatiiviset tehtävät lapsiryhmän henkilöstölle. Terapeutit osallistuvat tarvittaessa lasta koskeviin palavereihin sekä lapsen tuen toteuttamisen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.

Lapsiperheiden sosiaalipalvelut

Lopen kunnan sosiaalipalveluiden kanssa on sovittu yhteiset toimintamallit ja -käytänteet lapsiperheiden asioiden osalta. Lisäksi käytössä olevan verkostopalaverimallin mukaisesti työntekijällä on velvollisuus kutsua koolle verkostopalaveri, kun herää huoli lapsesta tai lapseen vaikuttavista asioista perheessä. Verkostopalaveriin kutsutaan koolle huoltajan nimeämät henkilöt. Varsinaisessa palaverissa sovitaan yhdessä jatkotoimenpiteistä. Tarvittaessa sosiaalipalveluiden edustaja osallistuu verkostopalaveriin.

Toimintamallien kehittämisen avulla yhteistyö on asiakaslähtöistä, joustavaa ja oikea-aikaista. Yhteistyön toteutumisen näkökulma on asiakkaan kuuleminen ja kunnioittaminen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien järjestämisvastuu siirtyy kunnilta Kanta-Hämeen hyvinvointialueelle tammikuussa 2023. Yhteistyötä kehitetään hyvinvointialueen käynnistymisen myötä tarvittavin osin.

Perusopetus

Lopella varhaiskasvatus nähdään yhtenäisenä jatkumona esi- ja perusopetuksen kanssa, jossa tavoitteena ovat toimivat tiedonsiirtokäytänteet ja avoin vuorovaikutus. Lopella järjestetään alueittain mm. yhteisiä tapahtumia yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta järjestetään varhaiskasvatuksen hallinnoimana.

Muut yhteistyötahot

Lopella varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee säännöllisesti yhteistyötä ruoka-, siivous- sekä kiinteistönhuoltopalveluiden kanssa sujuvan arjen kehittämiseksi. Lisäksi yhteistyötä tehdään yksityisten varhaiskasvatuspalveluiden järjestäjien, seurakunnan, terveydenhuollon palveluiden (K-HKS, HUS, hyvinvointialueet), alueellisten ja paikallisten toimijoiden kanssa (mm. kirjasto, kulttuuri- ja vapaa-ajantoimi, liikuntatoimi, vanhuspalvelut, ympäristönsuojelu, Riihimäen musiikkiopisto, Etelä-Hämeen tanssiopisto) sekä alueellisten oppilaitosten kanssa.

Varhaiskasvatuksen monialaista yhteistyötä arvioidaan säännöllisesti yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa sekä osana lasten ja nuorten hyvinvointityöryhmän toimintaa, jossa on edustettuna varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, sosiaali- ja terveystoimen, liikuntatoimen, nuorisotoimen sekä Lopen seurakunnan henkilöstöä.

Riihimäen seudun kuntien ja seudullisen kuntayhtymän yhteistyönä toteutetaan verkostomaista perhekeskustoimintaa, jonka tavoitteena on kehittää ja vahvistaa monialaista yhteistyötä perheiden tarpeiden mukaisesti sekä perheiden hyvinvoinnin tueksi.

4. VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN

4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 2). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.5), oppimiskäsitys (luku 2.6), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3), työtavat (luku 4.3) ja lapsen tuki (luku 5). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvu ympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.8).

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

4.2. Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkauksessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatus-suunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia ja henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1) sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

9.3.2022

Kiva päivä päiväkodissa

Että sitten lapset tuli kotoo. Ne syö välipalaa. Sitten ne leikkii kotileikkiä. Ne menee metsään ja kiipee puuhun. Sitten ne maalaa pupua.

Jumpassa ne leikkii palapeliä. Sitten ne menee piiriin, ne laskee numeroita ja laulelee piirissä. Sitten ne meni taas metsään laskeen lumikasaan.

Sit ne tekee piirrustuksia: pupua, perhosia ja sydämiä. Sitten ne pelaa, pelaa Kaninloikkaa.

Sitten ne askartelee sydämiä. Sitten ne leikkii. Sitten ne katsoo elokuvaa.

Että ne meni lepoon. Sitten ne menee pihalle. Ne leikkii noppaleikkiä ja pulkkaa työntää.

Päiväkotipäivä päättyy leppishuoneeseen. Sitten pestään hampaat ja laitetaan vettä päähän.

- Sen pituinen se -

Lopen varhaiskasvatuksessa pedagogista dokumentointia toteutetaan säännöllisesti pedagogisen toiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi. Pedagogisen dokumentoinnin avulla tehdään varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta näkyväksi.

Tavoitteena on yhdessä lasten, huoltajien ja henkilökunnan kanssa seurata lapsen kasvua, oppimista ja kehitystä sekä edelleen vahvistaa henkilöstön havainnointia, varhaiskasvatuksen suunnittelua ja arviointia sekä lasten osallisuutta. Pedagogisessa dokumentoinnissa huomioidaan tietosuojaan liittyvät näkökohdat huolellisesti.

Pedagogista dokumentointia toteutetaan Lopen varhaiskasvatuksessa seuraavasti neljällä tasolla (kuvaus sisältää esimerkkejä toteuttamistavoista):

Kuvio 5. Pedagoginen dokumentointi Lopen varhaiskasvatuksessa

4.3. Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet ovat voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön ammattitaitoa on tартtua lasten ideoihin, toiveisiin ja ajatuksiin arkisissa tilanteissa. Aikuinen kuuntelee ja havainnoi aktiivisesti jokaista lasta ja hänen tarpeitaan tunteakseen lapsen sekä hänen tapansa toimia ja oppia. Huoltajilta saatu tieto lapsesta on merkityksellistä korostaen kasvatusyhteistyön merkitystä myös työtapojen valinnoissa. Työtavat ovat samalla sekä oppimisen kohde että väline - varhaiskasvatuksen henkilöstö tunnistaa eri tilanteiden pedagogiset mahdollisuudet ja hyödyntää ammattitaitoaan lapselle suotuisalla tavalla.

Työtapojen monipuolisuuteen vaikuttaa erilaisten tilojen ja ympäristöjen hyödyntäminen sekä erilaisissa ja erikokoisissa ryhmissä toimiminen. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään työtapana toimintaan sopivalla tavalla lasten kehitystaso ja ikä huomioiden. Lapset osallistuvat työtapojen suunnitteluun, valintaan ja arviointiin. Varhaiskasvatuksen henkilöstö tarkastelee työtapojen valintoja, jotka perustuvat lasten tarpeisiin ja näkökulmiin.

Lapselle luontevia oppimisen tapoja ovat toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat, jotka on yhdistetty arjen toimintoihin. Lopen varhaiskasvatuksessa hyödynnetään lapsen oppimisessa mm. seuraavia työtapoja:

- ✓ *pienryhmätoiminta*
- ✓ *omaehtoinen ja ohjattu leikki*
- ✓ *liikkuminen ja liikunta*
- ✓ *retkeily*
- ✓ *dokumentointi*
- ✓ *arjen tilanteet*
- ✓ *tutkiminen ja kokeileminen*
- ✓ *lasten kysymyksiin, havainnointiin ja päättelyyn osallistuminen*
- ✓ *taiteellisen kokemisen ja ilmaisun työtavat (esim. kädentaidot, musiikki, kuvataide, draama)*
- ✓ *lasten oppiminen ja opettaminen toinen toisilleen*
- ✓ *mallintaminen*
- ✓ *yhteistoiminta ryhmien välillä (esim. leikkipajat, yhteiset lauluhetket)*
- ✓ *yhteistyö (mm. koululaisten ja vanhuspalveluiden kanssa)*
- ✓ *erilaiset järjestetyt tapahtumat ja juhlat*
- ✓ *syli ja läheisyys*
- ✓ *positiivinen ja kannustava vuorovaikutus*
- ✓ *huumori ja hassuttelu*
- ✓ *aikuisen läsnäolo ja aito kiinnostus*

4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa

"Ehkä unelmien päivän ei tarvitse olla mitään erikoista, vaan normaalia arkista hassuttelua, yhdessä ihmettelemistä, satuja ja lukemista, luonnon tutkimista, lepoa jne."

"Lapset saavat leikkiä mahdollisimman paljon ilman kiirettä ja aikarajoja, aikuiset mukana touhuissa lasten kanssa. Kaikki, niin aikuiset kuin lapsetkin, ovat iloisella mielellä 😊"

Huoltajien vastauksia kyselyyn
unelmien
hoitopäivästä
varhaiskasvatuksessa, 2019

Leikkiä tukevat käytänteet ja periaatteet Lopen varhaiskasvatuksessa

- ✓ **Myönteinen ja humoristinen**, hassutteleva ilmapiiri kannustaa leikkiin.
- ✓ **Ilo ja onnistuminen** leikeissä ovat jokaisen lapsen oikeus. Leikkiä arvostetaan. Lapsen varhaiskasvatuspäivä perustuu leikkiin ja sen avulla kehittymiseen ja oppimiseen.
- ✓ **Leikissä lapsi oppii** mm. vuorovaikutus-, itsesäätely- ja yhdessä oppimisen taitoja. Lapselle annetaan mahdollisuus olla aktiivinen toimija. Lasta kannustetaan tutkimaan ympäristöään. Leikin avulla lasta tuetaan kaverisuhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä ja leikin avulla harjoitellaan myös tunne- ja turvataitoja.
- ✓ **Aikuinen** toimii leikin mahdollistajana (mm. aika, rauha, tila, välineet). Aikuisen roolina on tukea tilanteen mukaan leikkiin liittymistä ja leikin pitkäkestoisuutta sekä mahdollistaa lapselle myös rauhan leikkiä yhdessä ja yksin. Aikuinen on aina saatavilla (läsnäolopedagogiikka), hän ohjaa, rikastuttaa, mallintaa ja kannattelee leikkiä leikkimällä tarvittaessa mukana sekä hyödyntämällä esim. draamaa ja satuja.
- ✓ **Leikkiympäristö** sekä sisä- että ulkotiloissa on houkutteleva ja muuntuu leikkijöiden mielenkiinnonkohteiden mukaisesti. Varmistetaan lasten osallisuus leikkiympäristön suunnittelussa sekä lelujen ja materiaalien hankinnoissa. Leikkiympäristöä rakennetaan ja muokataan yhdessä lasten kanssa. Huolehditaan, että leikkivälineet ovat monipuolisia ja hyödynnetään luonnon materiaalien käyttäminen leikeissä.
- ✓ **Välineet ja materiaalit** ovat näkyvillä ja lasten saatavilla. Lapsella on mahdollisuus käyttää niitä monipuolisesti ja mielikuvituksellisesti leikissä. Leikin tai leikkipaikan valinnassa, leikin rikastuttamisessa ja leikin ohjaamisessa / ohjauksessa voidaan hyödyntää erilaisia leikinvalintatauluja, leikin arvontaa tai leikkikortteja.
- ✓ **Leikin havainnointi ja dokumentointi** erilaisin menetelmin (esim. kirjaamalla tai digitaalisin menetelmin) mahdollistaa leikin ymmärtämisen monipuolisemmin ja syvällisemmin. Dokumenttien avulla leikin kulku voidaan käydä lasten kanssa uudelleen läpi tai pohtia yhdessä ratkaisuja lasten omiin ongelmiin ja ideoihin.

4.5. Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja eheytetyn pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

Kuvio 6. Varhaiskasvatuksen oppimisen alueet

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.8). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että samanikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 7. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja

ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa ja sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikkittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

"Unelmien päiväkotipäivänä voi lukea pikkulegokirjaa"

Kuvio 8. Kielten rikas maailma Lopen varhaiskasvatuksessa

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea **lasten musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoitamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan,

havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisen muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisen** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia pehmeitä ja kovia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä, että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemiseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

”Vedenalainen maailma”

Kuvio 9. Ilmaisuuden monet muodot Lopen varhaiskasvatuksessa

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.8).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvallisiksi ja hyväksytyiksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat ensisijaisesti lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.8).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen.

Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Lopen näkökulma

Kuvio 10. Minä ja meidän yhteisömme Lopen varhaiskasvatuksessa

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikojen havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestäväää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien

käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tunte-
musta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös
esteettisen kokemisen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään
kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä
käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden
opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen
esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan
kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeää huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa
omilla teoillaan vaikuttaa kestävään elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina
liian suurta vastuuta kestävän elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan
työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia
ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään
päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin
sekä ja sovelluksiin. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön.
Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri
materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään
ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten
kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa.
Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja ja muita
arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

”Kesä, vaaleanpunainen ja lila, potkulauta”

Lopen näkökulma

Lopella luonto mahdollistaa varhaiskasvatuksessa luontopainotteisen toiminnan.

Kuvio 11. Tutkin ja toimin ympäristössäni Lopen varhaiskasvatuksessa

Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, ja lapsi-lähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kasvuille, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattuja liikuntaa. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

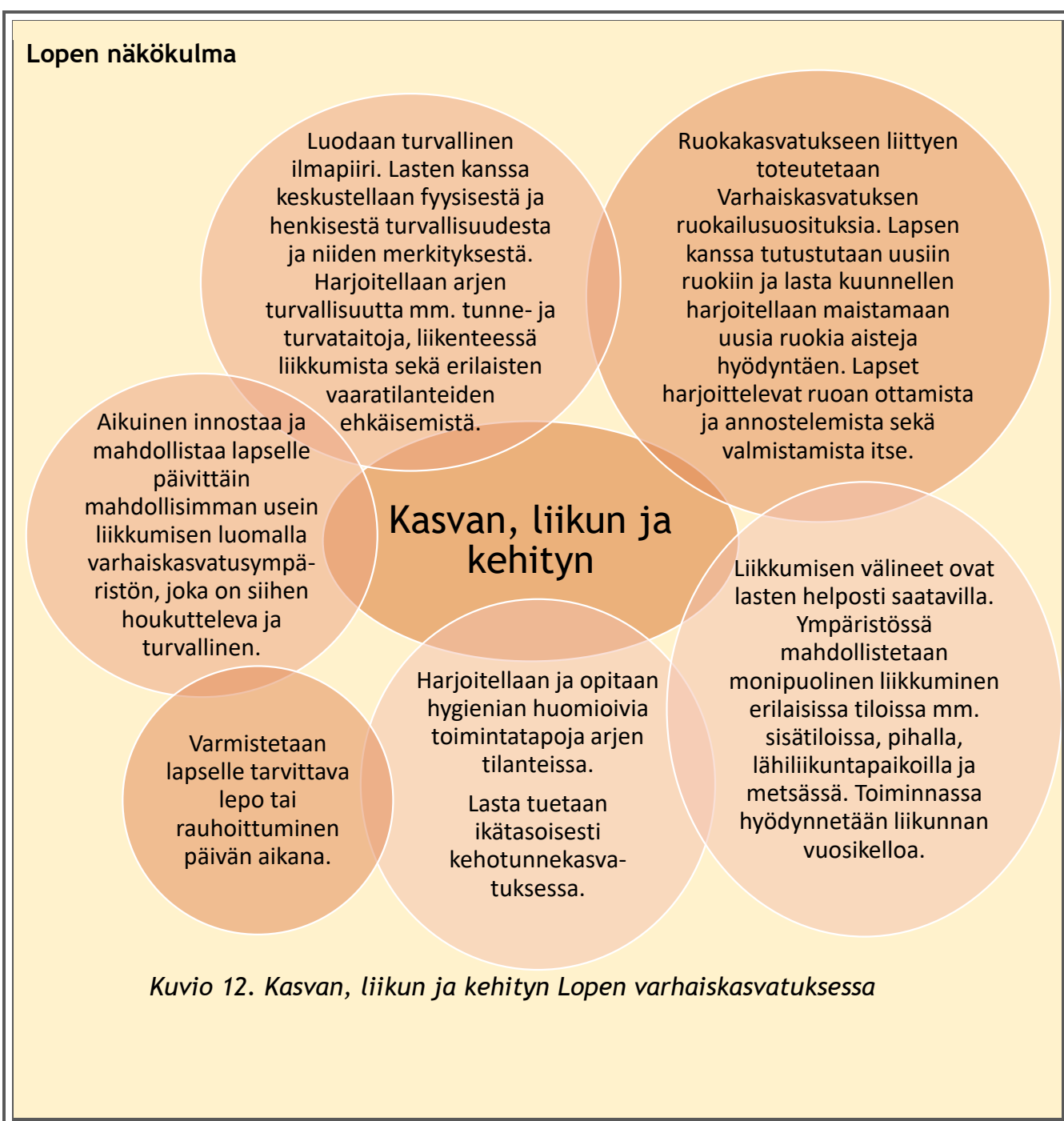
Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoiltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikki-liikunnasta. Eri vuodenaikoja tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenajalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisessä kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan.

Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romani-kielellä. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romani-yhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista

tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisu- ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvatus- ja opetustilanteissa. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsen kielen kehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (luku 5). Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai –kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksikieliseen ja monikielisyyskäsitykseen. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisen tai monikielisen ympäristössä.

Lopen varhaiskasvatuksessa vieras- ja monikieliset lapset integroidaan osaksi suomenkielistä ryhmää. Varhaiskasvatuksessa suunnitellaan yhteistyössä huoltajien kanssa mm. kaksikielisten lasten varhaiskasvatuksen toteuttaminen lapsen kielelliseen sekä identiteetin kehitykseen liittyvät seikat huomioiden. Huoltajien kanssa sovitut asiat ja suunnitelmat kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.

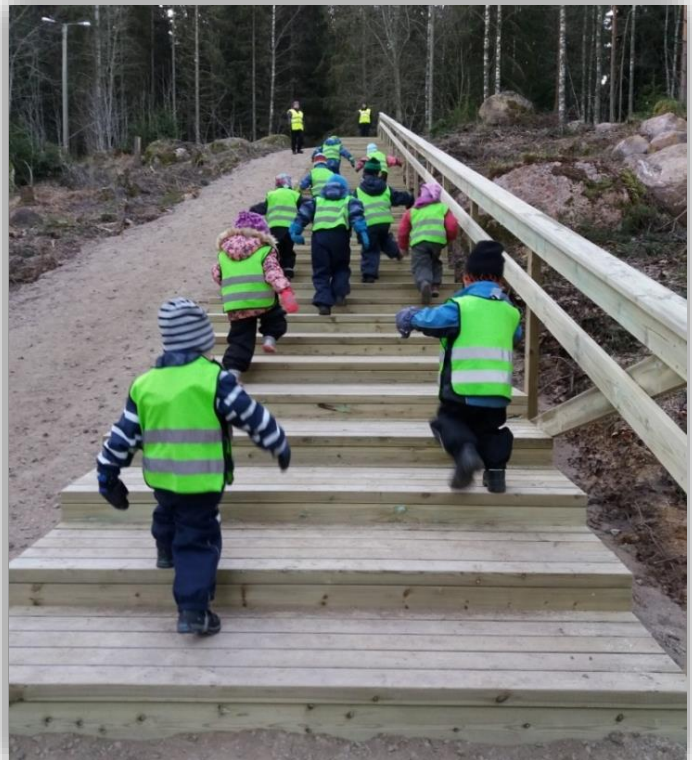
Vieras- ja monikielisten lasten kielitaitoa sekä kieli- ja kulttuuri-identiteetin ja itsetunnon kehittymistä tuetaan käyttämällä Lopen kunnan varhaiskasvatuksen S2-suunnitelmaa. Suomen kielen oppimista tulee seurata säännöllisesti esimerkiksi KieliPeda-työvälineen avulla. Tarvittaessa tulkkipalveluita käytetään huoltajien kanssa mm. asiakkuus-, aloitus- ja varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa.

Lopen varhaiskasvatuksessa ei järjestetä kaksikielistä varhaiskasvatusta.

5. LAPSEN TUKI

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuisista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivytyksettä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkittamis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämismuutoksissa oleva kunta. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan tuottama varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama tuki voi olla lapsikohtaista ja/tai ryhmässä toteutettavaa opetusta. Tuki voi olla säännöllistä, osa- tai kokoaikaista. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

Lopella lapsen tuen järjestämistä ohjaavana paikallisina periaatteina ja käytäntöinä ovat varhaiskasvatuksen erityisopettajien läsnäolo lapsiryhmien arjessa, tietoisesti toteutettu yleisen tuen mukainen laadukas pedagogiikka sekä inklusiivisen toimintakulttuurin mukainen toiminta (ks. luku 3) lapsen osallisuus vahvasti huomioiden.

Varhaiskasvatusta järjestetään huoltajien valitsemassa varhaiskasvatusyksikössä lähipalveluperiaatetta noudattaen. Lopella lapsen tuki järjestetään lapsen omassa lapsiryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin.

Lopella työskentelee kaksi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin. Erityisopettajan antama tuki voi olla lapsikohtaista ja/tai ryhmässä toteutettavaa opetusta. Osa-aikaista erityisopetusta voidaan toteuttaa myös samanaikaisopetuksena. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön (mukaan lukien yksityinen varhaiskasvatus) ja huoltajien konsultoinnissa.

Lopella työskentelee lisäksi varhaiskasvatuksessa ryhmä- ja erityisavustajia, joiden sijoittuminen määritellään lasten tarpeiden mukaisesti vähintään toimintavuosittain.

Päiväkodin johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Lapsen tuen arviointiin osallistuvat lapsiryhmän henkilöstön edustaja(t), mahdollinen avustaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä lapsen huoltaja(t). Edellä mainitut henkilöt voivat olla aloitteen tekijöitä lapsen tuen arviointiin liittyen. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu aina lapsen tehostetun tuen tai erityisen tuen suunnitelman laadintaan sekä vaikuttavuuden arviointiin. Lapsen tuen toteuttamisen osalta vastuu kuuluu varhaiskasvatuksessa kaikille henkilöstön jäsenille.

Kun lapsi siirtyy varhaiskasvatuspaikasta toiseen, käydään tiedonsiirtoon liittyvä keskustelu uuden ja vanhan ryhmän henkilöstön, varhaiskasvatuksen erityisopettajan / -opettajien sekä huoltajien kanssa. Tarvittaessa keskusteluun osallistuu varhaiskasvatuksen lapsi- ja perheohjaaja. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja muut asiakirjat siirtyvät uuteen ryhmään. Lapsen tehostetun tuen tai erityisen tuen päätös tarkistetaan ennen esiopetukseen siirtymistä.

Tulkitsemis- ja avustamispalveluista sekä apuvälineisiin liittyvistä hallinnollisista päätöksistä vastaa varhaiskasvatuspäällikkö.

5.2. Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden

käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.

Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Päivittäiset kohtaamiset huoltajien kanssa mahdollistavat keskustelun lapsen arjesta sekä tuen toteutumisesta. Huoltajat osallistuvat lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sekä tuen suunnitelman laatimiseen ja arviointiin säännöllisesti, jolloin toteutetaan huoltajan kuuleminen.

Lopella sovitun toimintamallin mukaisesti lasta haastatellaan kotona ja lapsiryhmässä ennen varhaiskasvatussuunnitelmaan laatimiseen sovittua keskustelua. Tarvittaessa hyödynnetään muita pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä havainnoinnin tueksi sekä lapsen osallisuuden varmistamiseksi.

”Lapsi on saanut tarvitsemaansa apua, palaverissa on tultu hyvin kohdatuksi.”

”Uskon, että opettajan viestintä vanhempien kanssa on avain menestykseen.”

Huoltajien vastauksia kyselyyn lapsen tuen järjestämisestä, 2022

Lapsiryhmän henkilöstön toimesta huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista.

Lopella lapsen tuen yhteistyörakenteena on sovittu toimintamalli lapsen tuen palaverista osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa ja arviointia. Lapsen tuen palaveri toteutetaan ensisijaisesti monialaisesti. Yhteistyötahot määräytyvät kunkin lapsen tarpeen ja tilanteen mukaan yksilöllisesti ensisijaisesti huoltajien suostumuksella. Yhteistyön toteutumisesta vastaavat lapsiryhmän varhaiskasvatuksen opettaja / perhepäivähoitaja yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Yhteistyössä huoltajien kanssa laaditaan tuen suunnitelma osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa, jota arvioidaan säännöllisesti. Lapsen tuen suunnitelman laatimiseen ja vaikuttavuuden arviointiin kutsutaan mukaan tarvittavat yhteistyötahot ensisijaisesti huoltajien suostumuksella. Monialaisen yhteistyön toteutuminen on kuvattu luvussa 3.3.

Lopella käytössä olevan verkstopalaverimallin mukaisesti työntekijällä on velvollisuus kutsua koolle verkstopalaveri, kun herää huoli lapsesta tai lapseen vaikuttavista asioista perheessä. Verkstopalaveriin kutsutaan koolle huoltajan nimeämät henkilöt.

Lopella pidennettyä oppivelvollisuutta järjestetään varhaiskasvatusyksikössä tai esiopetusryhmässä lapsen tarpeen ja edun mukaisesti. Lapsen huoltajalle annetaan tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennetyn oppivelvollisuuden perusteluina tulee olla psykologinen tai lääketieteellinen lausunto, josta käy ilmi asiantuntijan näkemys vammaisuuden tai sairauden asteesta ja suositus pidennetystä oppivelvollisuudesta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleva lapsi kuuluu erityisen tuen tasolle. Pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamisvaihtoehdosta sovitaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta tekee sivistysjohtaja varhaiskasvatuksen erityisopettajan laatiman pedagogisen selvityksen perusteella.

5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Lapselle määritellään sopivin tuen taso ja tuen muodot tuen antamisen periaatteiden mukaisesti, mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa.

Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös.

- Lopen varhaiskasvatuksessa yleistä tukea annetaan päiväkotien lapsiryhmissä ja perhepäivähoitoryhmissä pedagogisesti suunniteltujen ratkaisujen ja menetelmien avulla.
- Yleinen tuki on osa varhaiskasvatuksen sujuvan arjen pedagogiikkaa (ks. arjen pedagogiikan huoneentaulu).
- Jokaisella lapsella on oikeus yleiseen tukeen.

ARJEN PEDAGOGIIKAN HUONEENTAULU

TYÖSKENTELYTAVAT

- ✓ tekemisen pilkkominen lapselle sopiviin osiin, toiminnan tauotus
- ✓ ryhmien joustava muuntelu (pienryhmät, parityöskentely, toiminnan eriyttäminen)
- ✓ porrastaminen, jonottamisen ja odottamisen vähentyminen
- ✓ liikkuminen sallittu
- ✓ toiminnan ennakointi (aloitukset, lopetukset, muutokset)
- ✓ arjen selkeä struktuuri (päivärytmi, rutiinit)

VISUAALINEN TUKI

- ✓ kuvat kommunikaation tukena, myös lapsen oman ilmaisun keinona
- ✓ kuvat ja tukiviittomat tarkkaavaisuuden ja keskittymisen tukena (siirtymätilanteet, ryhmätilanteet)
- ✓ ennakkoinnin tukena (ensin - sitten - kuva, tiimalasi, TimeTimer)
- ✓ lorujen, laulujen, leikkien kuvittaminen
- ✓ pikapiirtäminen

OPPIMISYMPÄRISTÖ

- ✓ tavaroilla, välineillä ja leluilla omat selkeät paikat, josta ne ovat lasten saatavilla
- ✓ leikkirauhan varmistaminen ympäristöä muokkaamalla (huonekalut, matot, verhot, sermit)
- ✓ aistiärsykkeiden tiedostaminen (melu, valot, maut, selkeä ympäristö)
- ✓ lapsella omat nimetyt paikat (mm. naulakko, piirit, lepohuone)
- ✓ yhteiset lasten kanssa sovitut säännöt ja toimintatavat, niin että lapsi tietää mitä häneltä odotetaan
- ✓ aikuisen malli kaikissa tilanteissa
- ✓ myönteinen tunneilmasto: kaikki tunteet ovat sallittuja
- ✓ positiivinen, johdonmukainen palaute (peukku, katse, hymynaama, sanallinen kehu)

Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös.

Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös.

Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia** tuen muotoja.

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatio-menetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja

erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

”Tuen järjestäminen on onnistunut loistavasti. Tuki on tullut kuin huomaamatta ja vanhempien ei ole tarvinnut stressata. Apua on saanut aina kysyttäessä.”

Huoltajan vastaus
kyselyyn lapsen tuen
järjestämisestä, 2022

	YLEINEN TUKI	TEHOSTETTU TUKI	ERITYINEN TUKI
Pedagoginen tuki	Arjen huoneentaulun mukaisesti	Yleisen tuen lisäksi *yksilöllinen suunnitelma	Edellisten lisäksi *yksilöllinen monialaisesti tehty suunnitelma
Rakenteellinen tuki	*henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen	*lapsiryhmän pienentäminen (kerroin 2) tai erityisavustaja/ryhmäavustaja ryhmässä useammalle lapselle ryhmän tarpeiden mukaisesti *henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen	*henkilökohtainen erityisavustaja tai lapsiryhmän pienentäminen (kerroin 3) *henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen
Hoidollinen tuki	Mahdollinen	Mahdollinen	Mahdollinen
Tuen kesto / intensiteetti	Yksittäiset tuen muodot, lyhytkestoista	Vahvistetut / useammat tuen muodot, lyhytkestoista tai pidempään jatkuvaa, voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki	Useita tuen muotoja ja tukipalveluita, jatkuvaa ja kokoaikaista, vahvin tuen muoto
Varhaiskasvatuksen erityisopettaja	Samanaikaisopetus ja konsultaatio tarvittaessa	Lisäksi osa-aikainen erityisopetus ja konsultaatio	Lisäksi osa-aikainen erityisopetus/ pienryhmätoiminta ja konsultaatio aina
Monialainen yhteistyö	Mahdollisesti yksittäisiä	Mahdollisesti useita tahoja, asiantuntijalausuntojen huomiointi tarvittaessa tuen suunnitelmassa	Useita tahoja, asiantuntijalausuntojen huomiointi tuen suunnitelmassa
Hallinnollinen päätös	ei	varhaiskasvatuspäällikkö	varhaiskasvatuspäällikkö
Vastuut ja tuen toteuttaminen	Kaikki lapsen kanssa toimivat. Asiakirjat: ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä huoltajien kanssa.	Kaikki lapsen kanssa toimivat. Asiakirjat: ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhdessä huoltajien kanssa.	Kaikki lapsen kanssa toimivat. Asiakirjat: ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhdessä huoltajien kanssa.

Taulukko 1: Lopen varhaiskasvatuksessa annettavan tuen järjestämisen käytännöt päiväkodissa ja perhepäivähoidossa

Lopen varhaiskasvatuksen periaatteet lapsen tuen toteuttamiseen liittyen:

- Lapsen tukea toteutetaan lähipalveluperiaatteen mukaisesti lapsen omassa ryhmässä.
- Osa-aikainen erityisopetus on yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän kanssa sovitulla tavalla varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamaa opetusta.
- Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei käytetä tuen saamisen ehtona.
- Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea.
- Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti.
- Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa.
- Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

PEDAGOGISEN TUEN MUODOT

- *struktuurin luominen: päivän rakenne ja päivärhythmi
- *oppimisympäristöjen kehittäminen lapsen tarpeiden mukaan
- *sensitiivinen tapa kohdata lasta
- *esteettömyys
- *saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikaatiotavat: kuvat, tukiviittomat, pikapiirtäminen, kommunikaatiokansiot, kommunikointilaitteet
- *yhteisesti sovitut yhtenäiset pedagogiset toimintatavat ja -menetelmät
- *toiminnan suunnittelu, kokopäiväpedagogiikka
- *havainnointi, dokumentointi ja arviointi
- *varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatio, havainnointi ja osa-aikainen erityisopetus

RAKENTEELLISEN TUEN MUODOT

- *henkilöstön osaamisen vahvistaminen ja koulutus
- *henkilöstörakenne ja -mitoitus
- *lapsiryhmän pienentäminen
- *tulkitsemis- ja avustamispalvelut
- *apuvälineet
- *varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatio ja osa-aikainen erityisopetus

HOIDOLLISEN TUEN MUODOT

- *sairaanhoidolliset tarpeet
- *perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät tarpeet

Kuvio 13: Lopen varhaiskasvatuksessa toteutettavat tuen muodot

5.4. Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

Lopella lapsen tukea arvioidaan aina tarvittaessa kaikilla tuen tasoilla, kuitenkin vähintään kaksi kertaa toimintavuoden aikana lapsen osallistuessa varhaiskasvatukseen koko toimintavuoden ajan.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu aina lapsen tuen arviointiin. Tarvittaessa arviointiin kutsutaan mukaan lapsen tuen tarpeen mukaisesti muita yhteistyötahoja.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arvioinnin yhteydessä arvioidaan tuen tarvetta ja toteuttamista. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi.

Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Tehostetun tuen päätöksen esiopetuksessa olevalle lapselle tekee varhaiskasvatuksen erityisopettajan laatiman pedagogisen arvion perusteella monialainen tiimi ennen esiopetuksen alkua. Monialaisen tiimin edustuksessa varmistetaan tuen jatkumo. Esiopetusikäisen lapsen täydentävän varhaiskasvatuksen tuen osalta hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuspäällikkö varhaiskasvatuksen erityisopettajan laatiman suunnitelman perusteella. Esiopetuksessa annettavan erityisen tuen osalta päätöksen tekee varhaiskasvatuksen erityisopettajan laatiman pedagogisen selvityksen perusteella sivistysjohtaja.

Esiopetusvuoden aikana täydentävän varhaiskasvatuksen osalta tuen tarve kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi pitää sisällään kuvauksen tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoittamiseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta.

Lopella lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan (yleinen tuki) tai sen liitteenä olevaan tuen suunnitelmaan (tehostettu tai erityinen tuki). Tehostetun ja erityisen tuen kirjaamisesta vastaa aina varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä ryhmän varhaiskasvatuksen opettajan kanssa.

Lapsen tuen suunnitelmaa varten tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa sekä tuetaan huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Lopen varhaiskasvatuksessa lapsen osallisuus huomioidaan haastattelulla, jonka huoltajat tekevät kotona lapsen kanssa ja varhaiskasvatuksen henkilökunta haastattelee lasta päiväkodissa ja perhepäivähoidossa.

Lopella lapsen varhaiskasvatussuunnitelman liitteenä olevaa suunnitelmaa lapsen tuen tarpeesta hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan sekä lapsen tuen suunnitelmaan asetetaan tavoitteet henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Tavoitteiden toteutumiseksi kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja/tai tuen suunnitelmaan pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tukitoimet, joiden avulla lasta tuetaan.

5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltaja voi hakea siihen muutosta valittamalla. Päätös on aina perusteltava. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tukipalvelut.

Varhaiskasvatuslain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta. Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen.

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveystalvaeluista, kuten lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispaalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

Lopella lapsen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista hallintopäätöksen tekee viipymättä varhaiskasvatuspäällikkö varhaiskasvatuslain, hallintolain sekä varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti. Päätös perustuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja/tai tuen suunnitelmaan kirjattuihin tietoihin.

Päätökseen kirjataan tiedot tuen muodoista, varhaiskasvatuksen toimipaikasta, tukipalvelusta, huoltajan ja lapsen kuulemisesta sekä päätöksen laatimisesta, muuttamisesta ja kumoamisesta.

6. VAIHTOEHTOISEEN PEDAGOGIIKKAAN JA ERITYISEEN KATSOMUKSEEN PERUSTUVA VARHAISKASVATUS

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

Lopen kunnan alueella järjestettävässä varhaiskasvatuksessa ei toteuteta vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta. Mahdollisten muiden toimijoiden tulee toimittaa oma varhaiskasvatussuunnitelmansa tai siihen liittyvät tarkennukset paikalliseen suunnitelmaan hyväksyttäväksi.

7. TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esille kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskeissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti päätettävät asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa sekä sen arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkistaa varhaiskasvatussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

Lopen varhaiskasvatuksen järjestäjät (kunnallinen ja yksityinen) osallistuvat **kansalliseen varhaiskasvatuksen arviointiin**, jota toteuttavat mm. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) ja Opetushallitus. Kansallisen arvioinnin tuloksia hyödynnetään paikallisen varhaiskasvatuksen kehittämisessä.

Lopen kunnan, **varhaiskasvatuksen järjestäjänä**, tulee arvioida laadukkaan ja yhdenvertaisten varhaiskasvatuspalveluiden toteutumista kunnassa. Lisäksi varhaiskasvatuksen järjestäjän vastuulla on arvioida varhaiskasvatuksen laadun toteutumista ja vastata edelleen sen kehittämisestä. Lopen varhaiskasvatukseen perustetun arviointiryhmän (Larvi) ensisijaisena tehtävänä on seurata ja arvioida säännöllisesti varhaiskasvatuksen järjestämistä ja varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjätason arvioinnin menetelmiä ovat mm. henkilöstön itsearviointit, varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten arviointit sekä huoltajille suunnatut arviointit (mm. kyselyt). Arviointityöryhmän työskentelyä ohjaa kunta-kohtaiseen arviointikokonaisuuteen laadittu vuosikello. Arvioinnista sekä arviointityöryhmän työskentelyn kautta saatuja tietoja hyödynnetään varhaiskasvatuspalvelujen johtamisessa ja kehittämisessä.

Yksikkö- ja ryhmätason arviointia

Lopen varhaiskasvatuksessa toteutetaan monitasoisesti. Tavoitteena on varmistaa ohjaavien asiakirjojen mukainen toiminta sekä monipuolinen pedagoginen toiminta yksikkö- ja ryhmätasolla. Yksikkö- ja ryhmätasoisien arvioinnin ydin on henkilöstön, lasten sekä huoltajien näkemykset, joita kootaan kyselyjen, haastatteluiden, toimintaan osallistumisen ja päivittäisten keskustelujen avulla. Yksikkötason arvioinnin vastuu on päiväkodin johtajalla, joka vastaa arvioinnin mahdollistavien puitteiden luomisesta sekä ylläpitää henkilöstön osaamista ja toiminnan kehittämistä.

Ryhmätasolla arvioinnin työkaluna päiväkodeissa on ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma (ryhmävasu), josta vastuussa on ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja. Ryhmävasu laaditaan lasten varhaiskasvatussuunnitelmien pohjalta ja sitä päivitetään säännöllisesti toimintavuoden aikana arvioiden toteutunutta pedagogista toimintaa suhteessa lasten kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. Jokaisella päiväkodin ryhmällä on säännölliset tiimipalaverit, joissa arviointia toteutetaan. Perhepäivähoidossa ryhmäkohtainen arviointi toteutetaan yhteistyössä esihenkilön kanssa. Ryhmäkohtainen arviointi ja kehittäminen perustuvat itsearviointiin, refleктоivaan työotteeseen ja säännölliseen pedagogiseen dokumentointiin.

Yksilötason arvioinnin tavoitteena on lapsen kehitystason ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden ja niiden toteutumisen arviointi sekä edelleen uusien tavoitteiden laatiminen. Henkilöstön arvioinnin lisäksi oleellista on lapsen oma arviointi sekä huoltajien arviointi kirjattujen tavoitteiden toteutumisesta varhaiskasvatuksen toiminnassa. Yksilötason arviointi toteutuu lisäksi siirtymävaiheen keskusteluissa. Lapsen tuen toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointia.

Kansallisen tason, järjestäjätason sekä yksikkö- ja ryhmätason arviointien keskeiset tulokset julkistetaan arvioinnin tason huomioivalla tavalla tietosuojaperiaatteiden mukaisesti.

